

capere non possit. Sed illi dabo eam, quæ contenta sit, non serico habitu, sed (a) nativis coloribus et insumptuoso textu vestiri : ita ut propter consuetudinem, purpuram (b) perangustam vestis habeat : non etiam purpura ipsa (c) diffundatur in vestem. Margarita vero, quam a me petis, naturæ ejus est, ut habere eam nemo possit, qui margaritam aliam habuerit : quia aliæ margaritæ aut de terra aut de mari sunt ; mea autem, ut ipse tu vides, speciosa et pretiosa est, incomparabilis et cœlestis est, nec dignatur ibi esse ubi aliæ sunt. Non enim rebus meis convenit cum rebus hominis : quia qui veste mea et margarita utitur, in æternum sanus est ; non febre exardescit, non vulnere patet, non annis demutatur, non morte dissolvitur ; (d) æqualis enim semper et æternus est. Ego tamen hanc vestem et hanc margaritam meam petenti tibi dabo, ut eam filia tuæ perferas. Sed prius scire debes quid velit filia tua. Si se hujus vestis et margaritæ meæ dignam faciat, id est, si vestes sericas et auratas et infectas habere noluerit, si omnem margaritam alteram oderit ; tunc hæc quæ me rogas tibi præstabo.

6. *Filiam hortatur ut modestis utatur vestibus.* — Postquam vocem, filia, lætus exsurgo, et secretum hoc habens, hanc ad te epistolam feci : rogans te per multas lacrymas meas, ut te huic vesti et margaritæ reserves, neque miserum senem tali damno tuo (e) facias, si hanc vestem et hanc margaritam **528** non habueris. Testor (f) autem tibi, filia, Deum cœli et terræ, quia nihil hac veste atque hac margarita pretiosius est ; et tui juris est, ut hanc habeas. Tu modo, (g) si quando tibi vestis alia afferatur, vel serica, vel infecta, vel deaurata, dicito ei qui tibi, of-

epist. vii ad Lætam, ubi narravit quas pœnas dederit Prætextata nobilissima, quod viro Hymetio jubente filia Deo consecratæ habitum cultumque mutasset, concludit : *Sic ulciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas et pretiosissima ornamenta defendit.* Quod autem ibi de virginum cultu habet, maxime vero illud, *Habeat alias margaritas, quibus postea venditis emptura est pretiosissimum margaritum,* haud mediocriter confirmat hanc epistolam Hilarii ætatem redolere, neque ipsius stylo esse indignam. V. tract. ps. cxviii, lit. 16, n. 16.

(a) Nativis habituum colores commendant, et arte quæsitos damnant etiam alii Patres. *Neque enim, inquit Cyprianus de Discipl. et Habitu virg. Deus cocineas aut purpureas oves fecit, aut herbarum succis et conchyliis tingere et colorare lanas docuit.* Quod ex Tertulliano, lib. ii de Cultu femin. n. 10, expressit Cyprianus.

(b) Par. *purpuram per augustam vestis.* Editiones aliæ, *purpuream per augustas vestes.* Duo mss. *purpuram per angustas vestes.* Melius alii, *perangustam vestis* : ad distinctionem scilicet. *latisioris purpuræ,* cujus meminit Tertullianus, de Pallio num. 4, unde est *clavus latus* ab eodem memoratus, n. 13 de Corona. Hiero-

fert : *Ego vestem alteram exspecto, propter quam pater meus a me tam diu peregrinatur, quam mihi quærit, quam non possum habere si hanc habuero.* Sufficit mihi lana ovis meæ, sufficit mihi color quem natura attulit, sufficit mihi textus insumptuosus : cæterum vestem illam desidero, quæ dicitur non absumi, non atteri, non scindi. At vero si tibi margarita offeratur aut suspendenda collo, aut digito coaptanda, dices ita, Non mihi impedimento sint istæ inutiles et sordidæ margaritæ : sed exspecto illam pretiosissimam, pulcherrimam et utilissimam. Credo patri meo, quia et (h) ille ei, qui hanc spondit sibi, credidit, propter quam mihi significavit se etiam mori velle : hanc exspecto, hanc desidero, quæ mihi præstabit salutem et æternitatem.

7. *Filiæ exspectat rescriptum. Hymnus matutinus et serotinus. Abræ mater.* — Ergo, filia, subveni sollicitudini meæ, et hanc epistolam meam semper lege, et huic vesti et margaritæ te reserva. Et ipsa tu mihi, nullum interrogans, quibuslibet potes litteris rescribere, utrum vesti huic et margaritæ te reserves, ut sciam quid juveni illi respondeam : et ut si illam desideras, si exspectas, lætus possim ad te reditum cogitare. Cum autem mihi rescripseris, tunc tibi et ego quis sit hic juvenis, et qualis sit, et quid velit, et quid promittat, et quid possit, indicabo. Interim tibi hymnum matutinum et serotinum misi, ut memor mei semper sis. Tu vero si minus per ætatem hymnum et epistolam intellexeris, interroga matrem tuam, quæ optat ut te moribus suis genuerit Deo. Deus qui te genuit, hic et in æternum custodiat opto, filia desideratissima.

nymus vero, epist. 22, ad Eustochium depingens et carpens quasdam virgines, quæ in publico notabiliter incedebant, inter alia ait, *purpura tantum in veste tenuis.* Nonnihil confert hic Hilarii locus ad explorandam generis illius nobilitatem.

(c) Editi, *defundatur in veste* : emendantur ex scriptis.

(d) Ita omnes fere mss. Editi vero, *æqualis æternis.* Codex Ottob. *æqualis enim est vestis mea et æterna* : et paulo ante *non vulnera patitur, pro non vulneri patet.*

(e) Beccensis codex, *efficias.* Cenom. *conficias.* Boherianus et aliquot alii, *neque misero seni tale damnum tuum facias.* Unus Colb. *neque miserum senem tali damno tuo te facias.* Cui consentit Germ. nisi quod ab eo abest *te.*

(f) Hujusmodi obtestationis exemplum legimus lib. de Synodis, num. 91, puta, *Testor Deum cœli atque terræ, me cum neutrum audissem, etc.*

(g) Ita ms. Ottob. At editi, *tu modo quando tibi vestis alia offertur.*

(h) Excusi, *ille qui spondit ei se credidit* : corriguntur ex ms. Boher.

Tu verus mundi lucifer,
Non is qui (a) parvi sideris,
Venturae lucis nuntius,
Angusto fulget lumine :
Sed toto sole clarior,
Lux ipse totus et dies,
Interna nostri pectoris
Illuminans praecordia.

Adesto rerum conditor,
Paternae lu is gloria,
Cujus (b) admota gratia,
Nostra patescunt corpora ;
Tuoque plena spiritu ,
Secum Deum (supple, sunt) gestantia :
(c) Ne rapientis perfidi
Diris pateant fraudibus :

A

Ut inter actus saeculi,
Vitae quos usus exigit,
Omni carentes crimine,
Tuis (d) vivamus legibus.
Probrosas mentis castitas
Carnis vincat libidines,
Sanctumque puri corporis
Delubrum servet Spiritus.
Haec spes precantis animae,
Haec sunt votiva munera,
Ut matutina nobis sit
Lux in noctis custodiam.
Gloria tibi Domine,
Gloria Unigenito,
Cum Spiritu paraclito,
Nunc et per omne saeculum. Amen.

B

CENSURA ALTERIUS HYMNI HILARIO PERPERAM TRIBUTI.

In ms. alias Cardin. Sirletii, tum Altemperensis bibliothecae, nunc Cardinalis Ottoboni, hunc hymnum sequitur alter proluxior, qui serotinus existimari possit in superiore ad Abram epistola memoratus. Certe in serotinum tempus apprime convenit. Ab astris enim exordium ducit, estque generalis quaedam confessio animi, qui lasciviae, superbiae, invidiae, discordiae, inanis gloriae, gulae ac gestientis laetitiae vitium se impetum ingemiscens, una Dei misericordia Christianae meritis fretus veniam precatur. Praeterea Arianæ haeresis tempora in hoc sa-

pit, quod fidelem animum professus, Arium ac Sabellium nominatim detestatur, nec ullum his addit hereticum, nisi, forte ad complendos versus, Simonem magnum. Tamen dictio non videtur Hilario digna. Ubique versuum mensura syllabarum potius quam pedum numero terminatur. Et cum sermo deberet esse feminini generis, si a filia cavendus esset hic hymnus, ubique est masculini. Ex initio et sine judicet lector, quid de hymno reliquo sentiendum sit.

INITIUM.

Ad caeli clara non sum dignus sidera
Levare meos infelices oculos
Gravi depressos peccatorum pondere :
(e) Parce redemptis.
Bonum neglexi facere quod debui,
Probrosa gessi sine fine crimina,
Scelus patravi nullo clausum termino :
Subveni, Christe.

C

FINIS.

Hymnum fideli modulando gutture,
Arium sperno, latrantem Sabellium :
Assensi numquam grunnienti Simoni
Aure susurra.
Zeloque Christi sum zelatus nomine :
Sancta nam mater lacte me catholico
Tempus per omne Ecclesia nutritiv
Ubere sacro.

(a) Editi, parvus oritur.

(b) Ita ms. Germ. ubi Ottob., duo Collb. et alius sancti Petri de Cultura, amota gratia nostra pavescent corpora : male in Vulgatis autem, ad nutum gratiae nostra patescunt corpora. Tum in alio ms. German. subjicitur :

Tuaque sancta dextera,
Tuere nos per saecula.
Post hujus vitae terminum,
Vitam perennem tribue,

ac deinde subsequitur : Tuoque plena spiritu, pro quibus in vulgatis : Tu quoque pleno spiritu.

(c) Germanensis codex, nihil adrepentis perfidi occultis pateat fraudibus.

(d) Excusi, nitamur legibus : renitentibus mss.

(e) Melius hic conveniret Subveni, Christe ; et post, Parce redemptis.

D

531-532

IN SEQUEMTEM LIBRUM ADMONITIO.

NONNULLA DE LIBRIS ALIIS AD CONSTANTIUM PRAELIBANTUR.

I. *Librorum ad Constantium ordo.* — Tres libros subsequentes, quo eos ad manum habere quisque valeat, ab invicem non separamus : quamvis ordo temporum postularet, ut eorum primus libro de Synodis praeponebatur. In illis tamen inter se ordinandis habita est temporum ratio, quae prius neglecta fuerat.

II. *An aliqui libri ad Constantium exciderint.* — Am-

bigi possit, an plures, quam qui nunc exstant, sub iisdem titulis ab Hilario scripti sint. Namque post Sulpicium Severum Fortunatus testatur, ipsum, dum Constantinopoli opperiretur regis voluntatem, tribus libellis regis audientiam poposcisse : nec jam nobis superest nisi unicus Constantinopoli editus, quo audientia postuletur. Deinde in nullo librorum sequentium reperire est fragmentum, quod Hilarii nomine ut